

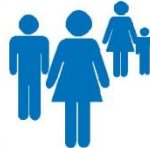
Den Haag

► **Onderzoeksrapport**

OCW/Stad en Bestuur

DSO/Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

Internationals in het reguliere onderwijs in Den Haag, 2020

COLOFON

Uitgave
Gemeente Den Haag
DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek
OCW/Stad en Bestuur
Juni 2020

Inlichtingen

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek
Carla Rothuizen (070 35 34874 / carla.rothuizen@denhaag.nl)
OCW / Stad en Bestuur
Fabienne van den Bor (070 35 34582 / fabienne.vandenbor@denhaag.nl)

De Dienst Stedelijke Ontwikkeling aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid inzake het gebruik en toepassing van de gepresenteerde gegevens. Afwijkingen in absolute aantallen en % kunnen worden veroorzaakt door afronden. Bij gebruik van cijfers is bronvermelding verplicht.

► **Onderzoeksrapport**

OCW/Stad en Bestuur

DSO/Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

Internationals in het reguliere onderwijs Den Haag, 2020

Inhoudsopgave

INLEIDING.....	5
1 'DE INTERNATIONAL' IN 'HET REGULIERE ONDERWIJS'	6
1.1 Wie is de international	6
1.1.2 Definitie	6
1.2 Internationaal onderwijs of regulier Nederlands onderwijs	7
1.2.1 Internationaal onderwijs in de regio.....	7
1.2.2 Nieuwkomersklassen en ISK	7
1.2.3 Kiezen voor internationaal onderwijs of regulier Nederlands onderwijs..	8
1.2.4 De Nederlandse taal	10
1.3 Conclusie.....	11
2 INTERNATIONALS IN DEN HAAG.....	12
2.1 Aantallen	12
3 UITKOMSTEN VRAGENLIJSTONDERZOEK.....	13
3.1 Respons	13
3.2 Type scholen	13
3.3 Ontwikkeling	14
3.4 Herkomst en verblijfsduur	15
3.5 Onderwijsloopbaan van de leerlingen	15
3.6 Wat doen de scholen?	16
4 WAT GEBEURT ER OP SCHOLEN?	17
4.1 Sterke stijging instroom internationals	17
4.2 Doelgroep.....	17
4.3 Taal	18
4.4 Andere uitdagingen	18
4.5 Positieve aspecten van de instroom van internationals.....	19
4.6 Aanbevelingen van scholen	19
5 CONCLUSIES	21
5.1 Conclusies.....	21
5.2 Taal	21
5.3 Mogelijkheden voor de gemeente	22
BRONNEN.....	23

INLEIDING

Naar aanleiding van het rapport van de Taskforce Internationaal Onderwijs en op verzoek van het ministerie van OCW heeft Decisio in 2018 een rapport uitgebracht over de instroom van internationals in het reguliere Nederlandse onderwijs¹. Dit onderzoek concludeert voor de regio Den Haag dat 45% van de internationals bij de keuze voor internationaal onderwijs het regulier Nederlands onderwijs heeft overwogen. 41% van de ouders kiest vervolgens voor Nederlands primair onderwijs en 10% voor het voortgezet Nederlands onderwijs.

Nederlandse scholen in de regio signaleren een toename in de instroom van internationals. Dat sluit aan op het rapport van Decisio en het verklaart voor een deel de afnemende stijging van internationals in het internationale primair onderwijs, dat we in het onderzoek naar het internationaal onderwijs in de regio hebben gezien².

Bij een sterk vestigingsklimaat hoort een goed aanbod van onderwijs aan de kinderen van de internationals. Het internationaal onderwijs in de regio, dat dit onderwijs al jaren biedt, heeft de afgelopen jaren te kampen gehad met een sterke toestroom en wachtlijsten. Als er meer internationale kinderen naar het reguliere onderwijs doorstromen dan verlicht dat het internationaal onderwijs in de regio. En het biedt internationals die zich voor langere tijd in Nederland vestigen de mogelijkheid om te integreren. Het is dan ook van belang goed zicht te hebben op deze ontwikkeling. Daarom deze beleidsverkenning waarin we kijken naar de omvang en kenmerken van de groep internationals die kiest voor het regulier Nederlands onderwijs. Daarnaast wil de gemeente zicht krijgen op het aanbod én de ondersteuningsbehoefte van de scholen om álle kinderen voor te bereiden op de internationale en multiculturele context waarmee ze later te maken krijgen en welke mogelijkheden er zijn om als stad hierin gezamenlijk en lerend op te trekken.

Dit rapport komt uit op een moment dat alle scholen, zowel internationale als reguliere Nederlandse scholen, zich volledig inzetten om tijdens de COVID19 pandemie goed onderwijs te blijven geven. In het licht van de economische nasleep van de pandemie en de mogelijke afname van internationale bedrijvigheid in de regio, is het echter van blijvend belang om te werken aan een sterk vestigingsklimaat. Daar hoort onderwijs voor kinderen van internationals bij.

¹ Decisio (2018). *Onderzoek toegankelijkheid Nederlands onderwijs voor internationals, Eindrapportage*

² Gemeente Den Haag (2019), *Vervolgonderzoek internationaal primair en voortgezet onderwijs in de regio Leiden – Den Haag – Delft*

1

'DE INTERNATIONAL' IN 'HET REGULIERE ONDERWIJS'

1.1 Wie is de international

Sinds jaar en dag komen er internationale werknemers naar Nederland. De afgelopen jaren hebben verschillende regelingen de komst van hooggekwatificeerde kenniswerkers ondersteund. Verder zorgt het vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie ook voor een belangrijke factor in de aanwas van zowel hooggekwatificeerde kenniswerkers als arbeidsmigranten. Werknemers binnen de Europese Unie (EU) en de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) kunnen zich vrij vestigen in Nederland.³

1.1.2 Definitie

De definitie van 'internationals' die gebruikt wordt in dit rapport is: *economisch-actieve, internationale werknemers, die geen Nederlandse nationaliteit hebben en wel in loondienst zijn bij een in Nederland gevestigde organisatie en waarvoor loonheffing wordt betaald*⁴.

De groep internationals is breder dan de term *expat* en omvat ook internationale werknemers die een lokaal contract hebben met dezelfde arbeidsvoorwaarden als Nederlandse werknemers. Ook verdienen zij steeds vaker modaal en kunnen zij het internationaal onderwijs, met een jaarlijkse hoge ouderbijdrage, niet zonder meer betalen. De groep internationals is ook veelsoortig; het kunnen hooggeplaatste werknemers van internationale multinationals zijn maar ook schoonmaakpersoneel bij ambassades. Het kunnen zowel eenvoudige IT-ers zijn als wiskundigen. Het kunnen administratief medewerkers bij een VN-organisatie zijn of hoofd van een unit van een Europese organisatie.

In het onderwijs wordt ook wel de term *Nieuwkomers* gebruikt. Dit is een paraplueterm voor alle niet-Nederlandssprekende kinderen die nieuw zijn in het Nederlandse onderwijs. Het gaat daarbij om kinderen van kennismigranten, arbeidsmigranten en vluchtelingen/statushouders. Daarnaast is er nog een groep die soms niet of nauwelijks Nederlands spreekt, de zogenaamde Repats: Nederlandse kinderen die langere tijd in het buitenland gewoond hebben vanwege het werk van (een van de) ouders. Zij hebben vaak internationaal onderwijs in het buitenland gevolgd.

³ CBS (2015). *Expat, wanneer ben je het? Een afbakening van in het buitenland geboren werknemers op basis van loon*. Jeroen Ooijevaar Lona Verkooijen

⁴ Deze definitie wordt gebruikt in het onderzoek naar Internationaal Basis- en voortgezet onderwijs in de regio Leiden – Den Haag – Delft.

In dit onderzoek wordt uitgegaan van de noden van kinderen met een niet-Nederlandstalige achtergrond. Het onderzoek richt zich over de verschillende groepen heen als het gaat om wat nodig is voor niet-Nederlandssprekende kinderen in het regulier Nederlandse onderwijs.

1.2 Internationaal onderwijs of regulier Nederlands onderwijs

1.2.1 Internationaal onderwijs in de regio

De regio Leiden – Den Haag – Delft heeft een zeer divers aanbod van internationaal onderwijs. Er zijn 20 vestigingen van internationale scholen, met in 2019 in totaal 9.727 leerlingen. Leerlingen van internationale scholen in deze regio vertegenwoordigen 125 nationaliteiten⁵. Het internationaal onderwijs is specifiek bedoeld voor kinderen die tijdelijk in Nederland verblijven. Volgens de Nederlandse wetgeving zijn bekostigde internationale scholen bestemd voor de volgende doelgroepen:

- kinderen met een niet-Nederlandse nationaliteit en met een ouder die voor beperkte duur in Nederland werkzaam is;
- kinderen met de Nederlandse nationaliteit als deze minstens twee jaar in het buitenland gewoond hebben en naar school zijn gegaan, omdat een ouder in het buitenland werkte;
- kinderen met de Nederlandse nationaliteit waarvan een ouder binnen twee jaar en gedurende ten minste twee jaar in het buitenland zal gaan werken.

Voor kinderen met de Nederlandse nationaliteit die langer dan 2 jaar in Nederland zijn, voor kinderen met een niet-Nederlandse nationaliteit die langer dan 2 jaar in Nederland blijven of de intentie hebben om zich (semi)permanent in Nederland te vestigen, is het reguliere Nederlands onderwijs bedoeld.

1.2.2 Nieuwkomersklassen en ISK

Den Haag biedt aan bepaalde groepen het zogenaamde nieuwkomersonderwijs dat is georganiseerd in nieuwkomersgroepen in het basisonderwijs en internationale schakelklassen in het voortgezet onderwijs. Dit type onderwijs is bedoeld voor alle leerplichtige kinderen tussen 6 en 18 jaar die korter dan 1 of 2 jaar (afhankelijk van type opvang) in Nederland zijn, geen Nederlandse nationaliteit hebben en de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersen. Het betreft onderwijs voor een zeer diverse groep internationale kinderen.

Nieuwkomersgroepen in het primair onderwijs

Binnen Den Haag zijn er in 2019 36 nieuwkomersgroepen op 23 Nederlandse basisscholen, die verspreid liggen in de verschillende stadsdelen van Den Haag. De Nieuwkomersgroepen in het primair onderwijs in Den Haag zitten over het algemeen vol.

⁵ Zie ook: *Internationaal basis- en voortgezet onderwijs in de regio Leiden - Den Haag - Delft, 2018* en *Vervolgonderzoek internationaal primair en voortgezet onderwijs in de regio Leiden - Den Haag - Delft, 2019*. Beiden Gemeente Den Haag.

Internationale SchakelKlassen (ISK)

De internationale schakelklassen zijn bedoeld voor kinderen met een niet-Nederlandse achtergrond in de voortgezet onderwijs leeftijd. Zij leren de Nederlandse taal en worden voorbereid om door te stromen naar vervolgonderwijs. Er zijn vier Haagse vo-scholen met ISK: het Diamant College, Esloo College, Johan de Witt en Edith Stein College.

1.2.3 Kiezen voor internationaal onderwijs of regulier Nederlands onderwijs

Ouders maken veelal een bewuste keuze voor het onderwijs van hun kinderen. Er is in Nederland nog geen systematisch onderzoek gedaan naar de schoolkeuzemotieven van internationals. Vanuit diverse onderzoeken (AenO Consult, 2015; BenT, 2017; Bus & Roode, 2018; Decisio, 2016) als ook uit de interviews met ouders⁶ blijken de volgende punten bij schoolkeuze een rol te spelen:

- toegankelijkheid (wachtlister op internationale scholen; leerlingenplafond op Nederlandse scholen);
- taal (tweetalig opgroeiende kinderen leren anders en uiten zich anders). Wanneer beide ouders een andere nationaliteit hebben/taal spreken, wordt bij de schoolkeuze gekozen voor één van die talen. Onderwijs in het Nederlands valt dan af omdat ouders hun kinderen niet nóg een taal willen laten leren;
- betaalbaarheid (internationale scholen hebben een hoge, verplichte ouderbijdrage);
- nabijheid (vooral voor het basisonderwijs);
- kwaliteit van het onderwijs;
- sfeer (internationale uitstraling, fijn gebouw, goede voorzieningen, prettige omgeving);
- samenstelling leerlingpopulatie (omgeving met gelijkgestemde leerlingen met diverse nationaliteiten en achtergronden, gelijkgestemde ouders);
- communicatie van de school met de ouders;
- ontwikkelingsmogelijkheden bij onder advisering⁷ in het reguliere onderwijs vanwege de taal;
- omvang van de school, kleinere groepen en extra begeleiding;
- doorgaande leerlijn kinder- en naschoolse opvang, basisonderwijs, voortgezet onderwijs, hoger onderwijs (campus);
- doorgaande leerlijn in leerjaren (niet teruggezet op basis van datum verjaardag);
- onderwijssysteem (als Montessori of Vrije School) en (nationaal) curriculum dat in meerdere landen te volgen is.

Redenen om voor internationaal onderwijs te kiezen zijn:

⁶ Bron: Gemeente Den Haag. *Internationaal Basis- en Voortgezet Onderwijs in de Regio Leiden – Den Haag – Delft, 2018*

⁷ Onder advisering betekent dat kinderen met een niet-Nederlandstalige achtergrond vaker een lager advies krijgen vanwege de beheersing van de Nederlandse taal. Sommige scholen proberen dit voor te zijn door kinderen extra taalonderwijs aan te bieden of goed te laten oefenen.

- onzeker over de duur van het verblijf in Nederland: dit hangt af van de ontwikkelingen bij de werkgever;
- doorgaande leerlijn in het curriculum elders ter wereld en het curriculum in Nederland;
- sterke vaardigheid in Engelse (of 'thuis'-) taal;
- aandacht voor moedertaalonderwijs;
- Nederlandse taal kan worden geleerd in buitenschoolse opvang en - activiteiten en bij clubs en verenigingen;
- multiculturele omgeving wat betreft leerlingen en personeelsleden.

Redenen om voor een reguliere Nederlandse school te kiezen zijn:

- het hoge schoolgeld van de internationale school;
- één van de ouders is Nederlands;
- de ouders hebben een lokaal contract en modaal inkomen: ze worden op publieke internationale scholen niet toegelaten omdat ze onvoldoende kunnen aantonen dat ze tijdelijk in Nederland verblijven en/of kunnen de private scholen niet betalen;
- de ouders komen met de intentie om zich voor langere tijd in Nederland te vestigen en te willen inburgeren en zij kiezen ervoor hun kinderen in te laten stromen in het regulier onderwijs;
- het kind heeft specifieke ontwikkelingsproblemen of het aangeboden niveau op de internationale school is niet haalbaar voor het kind.

Wat internationale kenniswerkers missen in het Nederlandse onderwijsaanbod is:

- transparantie en flexibiliteit;
- voorspelbaarheid van de plaatsing;
- goed geregeld leerlingvervoer;
- Engelstalig 'special needs' onderwijs;
- meer interactie tussen regulier Nederlands onderwijs en internationale scholen. Ouders geven aan dat zij willen integreren maar tegelijkertijd denken ze ook aan de toekomst van de kinderen als later naar het buitenland wordt verhuisd.

Een belemmering voor de keuze voor Nieuwkomersonderwijs/ISK voor ouders van internationals is dat de school waar het onderwijs wordt aangeboden, vaak niet de school is die zij zouden kiezen voor hun kind en het kind dan weer van school zou moeten veranderen als het kind klaar is met de nieuwkomers- of internationale schakelklas⁸. Ook vinden ouders de achterstand die kinderen oplopen in andere vakken (het curriculum in het ISK is minimaal om zo veel mogelijk Nederlands te kunnen geven) problematisch omdat kinderen zo een jaar "verliezen".

Daarnaast blijkt dat een heel aantal kinderen dat niet of nauwelijks Nederlands spreekt de Nederlandse nationaliteit heeft en dus niet in aanmerking komt voor

⁸ Bron: Decisio (2018). *Onderzoek toegankelijkheid Nederlands onderwijs voor internationals, Eindrapportage*

Nieuwkomersonderwijs. Ook is er een groeiende groep kinderen die vanuit het internationaal onderwijs naar het regulier onderwijs doorstroomt omdat de ouders een vast contract krijgen en zich voor langere tijd in Nederland zullen vestigen. Het Internationaal Onderwijs is dan niet meer voor deze kinderen bedoeld. Maar de kinderen zijn dan al langer dan 2 jaar in Nederland en komen niet meer in aanmerking voor Nieuwkomersonderwijs.

1.2.4 De Nederlandse taal

Het reguliere Nederlandse onderwijs wordt in principe in de Nederlandse taal gegeven. Dat is wettelijk vastgelegd. Volgens de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) is de aandacht voor talen, taalvariëteiten en meertaligheid in het onderwijs de afgelopen jaren afgenomen, wat haaks staat op de huidige en toekomstige samenstelling van de Nederlandse bevolking⁹.

Er zijn aanwijzingen uit internationaal onderzoek dat de inzet van thuistalen, en daarmee het gehele talige repertoire van leerlingen benuttend, stimulerend kan zijn voor leerlingen die het Nederlands onvoldoende spreken. Het kan meertalige leerlingen de mogelijkheid bieden om vakinhoud beter te doorgronden. Ook kan het een opstap bieden voor het Nederlands, en voor het Nederlands als schooltaal. Daarnaast kan het leerlingen (en hun ouders) het gevoel geven welkom te zijn en geaccepteerd te worden. Maar leerkrachten moeten dit aandurven: inzet van andere talen in het onderwijs vraagt immers nieuwe competenties van leerkrachten. Vanuit de Universiteit Utrecht en de Hogeschool Utrecht wordt een onderzoeksprogramma gestart met vragen op het gebied van diversiteit in de klas, meertaligheid en schoolse taalvaardigheid¹⁰. Ook het recent gestarte lectoraat 'Meertaligheid en onderwijs' aan de Hogeschool Utrecht onderzoekt hoe adequaat en efficiënt meertalig onderwijs kan worden ontwikkeld¹¹.

Het International Baccalaureate (IB) is een onderwijsprogramma dat de nadruk legt op holistisch onderwijs aan leerlingen tussen de drie en negentien jaar waarbij de meeste vakken in het Engels worden gegeven en leerlingen daarnaast dagelijks les in een tweede taal krijgen (dit kan ook Nederlands zijn). In 2017 werd een start gemaakt met het Primary Years Programme (PYP) op twee basisscholen in Den Haag: obs Het Startpunt in de Schilderswijk en obs De Springbok in het Transvaalkwartier. De eerste taal op deze scholen is Nederlands; gezocht wordt naar een manier om de thuistaal van de kinderen (die zeer divers is) als tweede taal een plaats te geven.

⁹ KNAW, *Talen voor Nederland*, 2018

¹⁰ Eén Haags schoolbestuur heeft toegezegd met minimaal één school met een diversiteit aan moedertalen bij leerlingen mee te doen in dit onderzoek. Andere scholen hebben wel interesse maar zien op dit moment geen mogelijkheid gezien andere lopende projecten en het lerarentekort. Vanuit de gemeente wordt deze ontwikkeling gevolgd.

¹¹ <https://www.hu.nl/onderzoek/onderzoek/nieuw-lectorat-onderzoekt-nieuwe-kansen-voor-meertalig-onderwijs>

Het Tweetalig Onderwijs

Tweetalig onderwijs is onderwijs waar een gedeelte van de vakken niet in het Nederlands worden gegeven. Het Tweetalig voortgezet onderwijs (tto) is echter niet afdoende om internationale kinderen voor te bereiden op de Nederlandstalige eindexamens in het voortgezet onderwijs. Als een kind naast het Nederlands ook het Engels niet goed beheerst, is een tto-school geen alternatief, want dan moet de leerling twee nieuwe talen leren.

Overige regelingen

Als een kind minder dan 4 jaar in Nederland woont, is het niet verplicht om aan de (Nederlandstalige) eindtoets (in het basisonderwijs) deel te nemen. Dat weten internationale ouders vaak niet en zij zijn huiverig voor de eindtoets in groep 8 van het primair onderwijs omdat de eindtoets zeer (Nederlands-)talig is en wordt gezien als risico op onderadvisering.

Op iedere reguliere Nederlandse school voor voortgezet onderwijs, wordt alleen eindexamen in het Nederlands afgenomen. Er loopt nu een pilot (binnen project Regelluw) waarbij leerlingen die op het moment van het eindexamen minder dan zes jaar in Nederland onderwijs hebben gevolgd, in plaats van het examen Nederlands het staatsexamen NT2 mogen doen. Achtergrond hiervan is dat anderstaligen vaak niet op hun eigen niveau eindexamen kunnen doen, omdat het niveau van het examen Nederlands te hoog is.

1.3 Conclusie

De keuze voor Nederlands of internationaal onderwijs voor niet-Nederlands-sprekende kinderen is niet eenvoudig. De internationale scholen zijn bij langer verblijf niet toegankelijk en zijn voor internationals met een modaal inkomen geen optie. Het reguliere Nederlandse onderwijs biedt alleen onderwijs en examinering in het Nederlands aan en kinderen dienen dan eerst het Nederlands heel goed te beheersen, wat ten koste gaat van andere vakken en de beheersing van de moedertaal of het Engels.

2

INTERNATIONALS IN DEN HAAG

Het vestigingsklimaat van Den Haag is de afgelopen jaren goed geweest. Er hebben zich bijna 13.000 huishoudens van internationals in de regio Haaglanden gevestigd.

2.1 Aantallen

Companen en Dimensus hebben voor de Gemeente Den Haag onderzoek gedaan naar het aantal internationals dat in Den Haag woont (woningmarktonderzoek, 2019). In Den Haag zijn er zo'n 7.850 huishoudens van internationals. Van deze groep behoren 3.715 huishoudens tot de groep expats met de 25% hoogste inkomens. Het aantal niet-ingeschreven geprivilegieerde huishoudens in Den Haag wordt geschat op 3.740 en de totale groep internationals bedraagt daarmee 11.590 huishoudens.

Den Haag, Delft en Wassenaar zijn bovengemiddeld gewild als woonplaats voor internationals en expats. In Wassenaar wonen de meeste gezinnen, terwijl in Delft juist meer dan de helft van de internationals een alleenstaand huishouden vormt. Stadsdelen met veel grote koopwoningen trekken meer expats die wat ouder zijn en een gezin vormen. De populairste stadsdelen in Den Haag onder internationals zijn Centrum, Scheveningen en Haagse Hout. De niet-ingeschreven geprivilegieerden wonen vaker in de stadsdelen Centrum en Scheveningen.

De regio Haaglanden telt in 2017 25.000 internationale kinderen. De meeste kinderen hebben de leeftijd van het primair onderwijs (4 –12 jaar).

2.2 Wonen nabij school

De belangrijkste drie eisen die internationals stellen aan hun woonplek zijn de nabijheid van het werk, de nabijheid van een internationale school en een veilige buurt. Negen op de tien internationals vinden de school redelijk tot goed bereikbaar. Van deze gezinnen gaat de helft van de kinderen naar een internationale school en 16% naar een Nederlandse school in Den Haag. Bij drie op de tien internationals gaan de kinderen nog niet naar school.

Kinderen uit gezinnen met lagere en midden inkomens gaan naar verhouding vaker naar een Nederlandse school. De kinderen van de hogere inkomens gaan vaker naar de Internationale school (ISH) in Den Haag. Relocators¹² geven aan dat er weinig woonruimte is bij internationale scholen. Nederlandse scholen in wijken die populair zijn bij internationals, zijn steeds vaker vol en hebben wachtlijsten.

¹² Relocatores zijn makelaars die met alle aspecten van de verhuizing naar een ander land helpen (huis, school, papierwerk).

3

UITKOMSTEN VRAGENLIJSTONDERZOEK

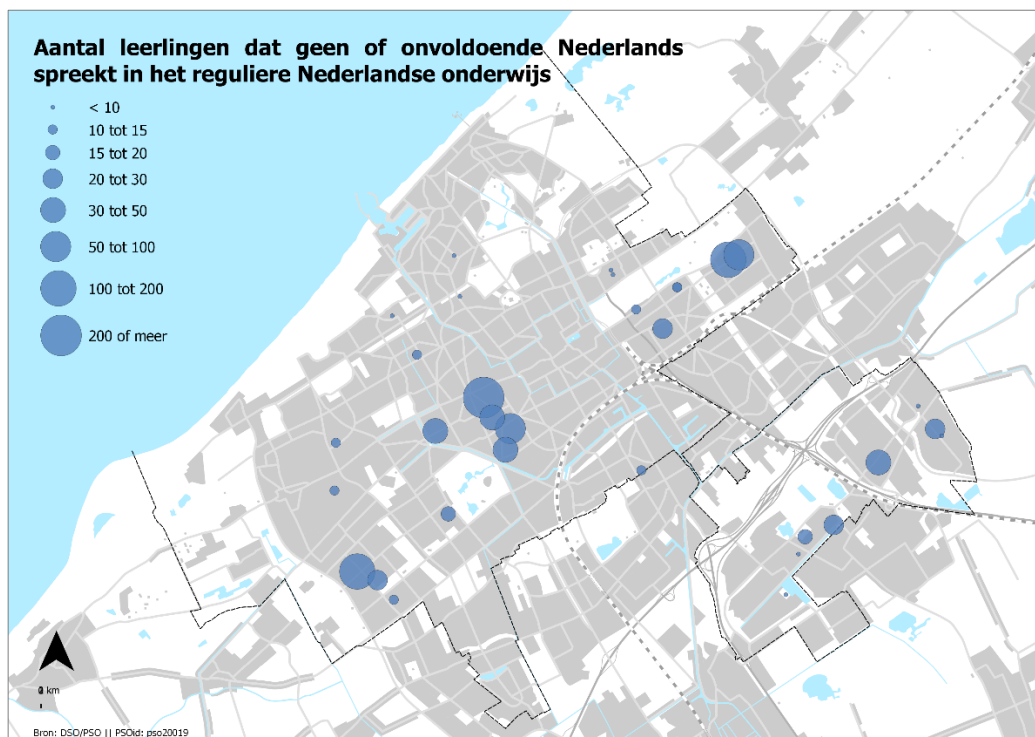
In februari 2020 heeft de Gemeente Den Haag een vragenlijst over de instroom van internationals uitgezet onder reguliere Haagse scholen. De uitkomsten van dit onderzoek worden hieronder gepresenteerd.

3.1 Respons

In totaal is de vragenlijst aan 249 scholen gestuurd en 57 scholen hebben gereageerd. 17 scholen aan dat zij geen kinderen uit de doelgroep hebben op school. 12 scholen hebben minder dan 5 leerlingen die niet of onvoldoende Nederlands spreken. Na aftrek van 4 onvolledige ingevulde vragenlijsten blijven er 24 volledig ingevulde enquêtes over (10% van de verstuurde enquêtes). Op deze enquêtes zijn de resultaten gebaseerd. Alle figuren in deze rapportage hebben als bron de uitkomsten van het onderzoek tenzij anders vermeld.

3.2 Type scholen

Het grootste deel van de scholen betreft basisscholen. Het vo en sbo komen in totaal slechts drie keer voor en worden verder niet apart behandeld. Gemiddeld hebben de scholen 360 leerlingen maar er zijn grote verschillen tussen de scholen. De kleinste school heeft 139 leerlingen en de grootste school heeft 792 leerlingen.

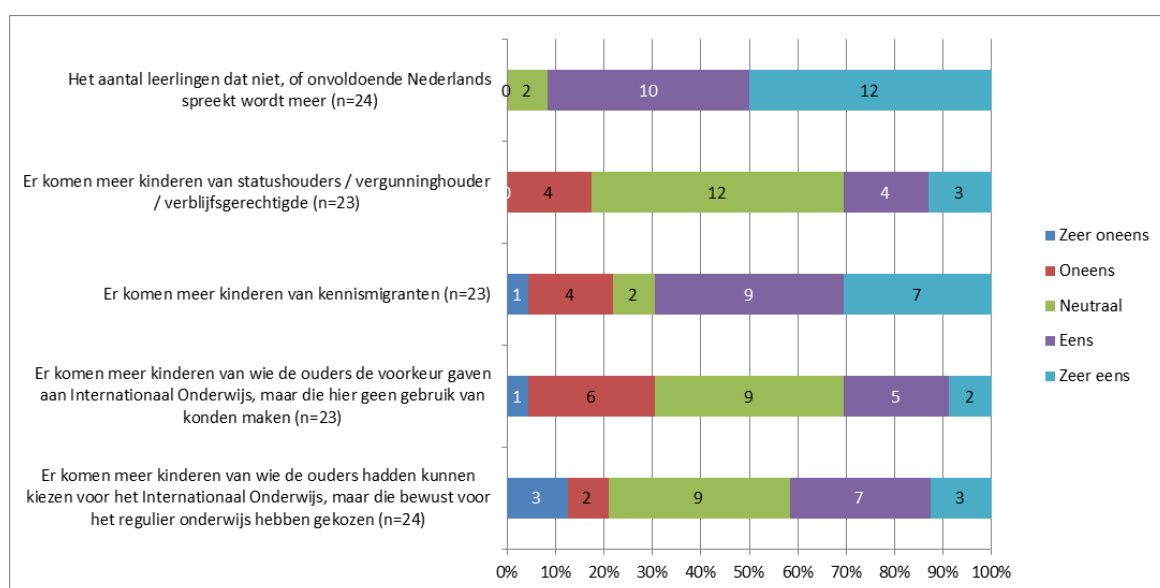

Afbeelding 1 Leerlingen die geen of onvoldoende Nederlands spreken per school, 2020

Het aantal leerlingen dat onvoldoende Nederlands spreekt varieert ook. Vier scholen geven aan dat zij 70 leerlingen of meer hebben die de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn. Met name bij de scholen de Vuurvlinder en de Springbok spreekt een groot deel van de leerlingen de Nederlandse taal ontoereikend (>40%). In totaal gaat het om een kleine 900 leerlingen, ca. 10% van alle leerlingen op deze scholen. Van de leerlingen die de taal niet goed spreken heeft ongeveer 35% de Nederlandse nationaliteit (schatting van de scholen).

3.3 Ontwikkeling

In het onderzoek is een aantal stellingen voorgelegd aan de respondenten die betrekking hebben op de ontwikkelingen van het aantal kinderen dat onvoldoende Nederlands spreekt.

Afbeelding 2 Overzicht stellingen m.b.t. ontwikkelingen

Scholen zien het aantal leerlingen dat niet of onvoldoende Nederlands spreekt toenemen en die toename zit in de groep kinderen van kennismigranten die bewust hebben gekozen voor het regulier, Nederlands onderwijs.

3.4 Herkomst en verblijfsduur

De herkomst van de kinderen met een niet-Nederlandstalige achtergrond is heel divers. Sommige scholen hebben 45 verschillende nationaliteiten in de school. De meest genoemde landen van herkomst zijn Polen, Turkije, Bulgarije, India en China.

Afbeelding 3 Belangrijkste landen van herkomst van de internationale leerlingen

Gevraagd is om een schatting te maken hoe lang deze kinderen gemiddeld op de school blijven. Het grootste deel van de leerlingen blijft gemiddeld vier jaar of langer.

3.5 Onderwijsloopbaan van de leerlingen

Aan de scholen is gevraagd wat volgens hen bepalend is voor de mate van succes van de onderwijsloopbaan van kinderen die onvoldoende Nederlands spreken. De twee belangrijkste zijn het opleidingsniveau van de ouders (niet beïnvloedbaar door de scholen) en de deskundigheid van het personeel. Driekwart van de scholen vonden dit belangrijke factoren, die uiteraard ook in bredere zin voor de onderwijsloopbaan van alle kinderen een rol spelen. Meer specifiek geven scholen aan dat het minder van belang is hoe lang de leerlingen reeds in Nederland verblijven maar dat de beheersing van de Nederlandse taal en hoe lang een leerling al Nederlands onderwijs genoot veel meer een rol speelt.

Daarnaast worden nog genoemd de betrokkenheid en mate van realisme van de ouders; de duur van het geboden (extra) taalonderwijs; de kennis van minimaal één taal (moedertaal) op een goed niveau en rust en veiligheid in de thuissituatie.

Tenslotte werd een open vraag gesteld: Wat heeft u nodig om de internationale leerlingen die worden aangemeld beter te helpen? Hierop werd relatief vaak gevraagd om ondersteuning in de vorm van ondersteunend personeel en tijd, geld/budget om e.e.a. uit te voeren, deskundigheid en expertise.

3.6 Wat doen de scholen?

De door ons bevroegde scholen hebben al te maken met leerlingen die de taal onvoldoende beheersen. Wat bieden de scholen deze leerlingen op dit moment? 15 van de 24 scholen biedt een NT2 klas en 8 scholen bieden een schakelklas of nieuwkomersgroep. Alle schakelklassen en vijf van de nieuwkomersgroepen komen voor op NT2 scholen. Daar is een concentratie van verschillende vormen van opvang voor de doelgroep. Daarnaast worden nog taalhulp aan kleuters, klankonderwijs, vroeg Engels taalonderwijs en de inzet van extra onderwijsassistenten en logopedische begeleiding genoemd.

De respondenten maken nog de volgende opmerkingen:

- *Bij ons ligt het probleem vooral in het feit dat het in verhouding weinig kinderen zijn die binnenkomen. Wij kunnen het eerste stukje, verder zal het in de klas opgepakt moeten worden (30 kinderen per klas) of door ouders buiten school.*
- *Er bestaan verschillende en verkeerde aannames over expat kinderen. Ze hebben lang niet allemaal hoog opgeleide ouders. De ouders zijn meestal beiden anderstalig. Sommigen wonen al enige tijd in Nederland en maken dan de overstap naar Nederlandstalig onderwijs. In internationale bedrijven en ambassades zijn ook banen voor lager opgeleide ouders*
- *Het valt ons op dat veel kinderen de Nederlandse nationaliteit hebben en hier ook geboren zijn, maar hun ouders niet. Vooral ouders die in een Engelstalige werkomgeving zitten (Chinezen, Iraniërs) laten hun kinderen geen Nederlands leren.*
- *Wij lopen aan tegen kinderen van ouders die geen Nederlands of Engels spreken. Wij denken dat vroegtijdig ouders goed voorlichten hoe om te gaan met de meertaligheid thuis, kan helpen. Ouders spreken vaak meerdere talen door elkaar waardoor de kinderen niet één taal heel goed beheersen.*
- *Internationalisering is belangrijk voor de stad, dan moet een voorziening als deze ook geregeld kunnen worden!*

4

WAT GEBEURT ER OP SCHOLEN?

Naar aanleiding van de enquête waarbij een aantal scholen aan heeft gegeven mee te willen werken aan verder onderzoek, zijn er vier gesprekken geweest met scholen waarbij verdiepingsvragen zijn gesteld. Het aantal gesprekken is beperkt vanwege de enorme druk op scholen door COVID19.

4.1 Sterke stijging instroom internationals

De rode lijn in de gesprekken met de scholen is dat de scholen waarmee gesproken is al zeker twee jaar ervaren dat er meer internationals instromen. Vaak hebben de leerlingen in Nederland al eerder internationaal onderwijs gevolgd en zijn zij, door een contract voor onbepaalde tijd en dus een verblijf voor langere tijd in Nederland, min of meer gedwongen naar het reguliere onderwijs over te stappen. Zo krijgt basisschool De Vuurvlinder jaarlijks zo'n tien kinderen doorverwezen van de internationale basisschool HSV omdat hun ouders langer in Nederland gaan verblijven.

Op een aantal scholen in Den Haag bestaat de instroom tegenwoordig uit kinderen waarvan één op de drie geen Nederlands spreekt. Een derde van de ouders spreekt geen Nederlands. De ouders van deze kinderen zijn vaak hoger opgeleid. Maar er zijn ook scholen die aangeven dat juist het lager geschoolde personeel van internationale organisaties en ambassades en het middenkader IT personeel kiest voor hun school.

4.2 Doelgroep

De doelgroep 'kenniswerkers' maakt dat de scholen niet voor extra financiering in aanmerking komen. De kinderen zijn vaak langer dan 2 jaar in Nederland (zijn dus geen Nieuwkomers) en zijn niet gevestigd in de wijken waar zgn. achterstandsvoorzieningen beschikbaar zijn. Ook zijn de mogelijkheden om structureel een hogere (vrijwillige) ouderbijdrage te vragen, kinderen te weigeren of door te verwijzen, beperkt. De scholen zitten dus met het dilemma dat zij niet-Nederlandssprekende kinderen onderwijs moeten bieden in het Nederlands en zij hebben geen middelen om NT2 klassen op te richten of om extra begeleiding in te zetten om deze kinderen op een goede manier deel te laten nemen aan het Nederlandse onderwijs.

De scholen maken zich zorgen of zij de kinderen die niet genoeg Nederlands spreken wel kunnen begeleiden. Dat doen ze vanuit hun maatschappelijke opdracht maar daardoor voelen ze zich tekort schieten met andere werkzaamheden.

4.3 Taal

De scholen geven aan dat de grootste uitdaging ligt in de taalverwerving van de kinderen. De kinderen die instromen spreken niet of nauwelijks Nederlands en vaak spreken zij ook geen Engels (hun ouders spreken wel vaak Engels en niet of nauwelijks Nederlands). Ook zijn het vaak wel Nederlandse kinderen, met een Nederlands paspoort. De moedertaal van de kinderen is vaak Chinees, Taiwanees, Arabisch, Litouws of Spaans.

De scholen gaan hier verschillend mee om. Zo heeft een school de remedial teacher ingezet die met kleine groepjes met niet-Nederlandssprekende kinderen werkt. Zij begeleidt nu steeds vaker een soort NT2 groepjes en werkt aan het op peil brengen van het Nederlands, maar dat is haar eigenlijke werk niet. Een andere school, een zgn. instroomschool, heeft juist veel ervaring opgebouwd in onderwijs aan niet-Nederlandssprekende kinderen en het onderwijs is er helemaal op aangepast. Kinderen stromen in in instroomgroepen om Nederlands te leren. Daarna gaan ze naar een reguliere groep. Deze school heeft nu voor het eerst in haar bestaan wachtlijsten ingesteld omdat de kinderen in de uitstroom niet meer te plaatsen zijn.

4.4 Andere uitdagingen

Bijkomende punten die het onderwijs aan internationals anders maken dan aan (alleen) Nederlandstalige kinderen zijn:

1. de klassencohesie: gedurende het jaar stromen er kinderen in en ook uit. Er gaan elk jaar wel kinderen terug naar eigen land, verhuizen naar een ander stadsdeel of hun ouders worden in een ander land gestationeerd. Die in- en uitstroom (en klassencohesie) vergt aanpassingsvermogen van de docenten en de kinderen.
2. niveauverschillen in de klas: de niveauverschillen zijn groot. Sommige kinderen stromen in met een slechte taalbeheersing van hun moedertaal, wat de taalverwerving van het Nederlands ernstig in de weg kan staan. De niveauverschillen in klassen met internationals zijn groter dan in klassen met alleen Nederlandssprekende kinderen.
3. sociaal welbevinden: één school geeft aan dat zij zich heel bewust eerst richten op het sociaal welbevinden van niet-Nederlandssprekende kinderen. Deze kinderen moeten eerst aanvaarden dat ze hier zijn want de meeste kinderen doen dat nog niet en zijn eigenlijk boos dat ze hier zijn. Om goed te kunnen ontwikkelen en leren, moet die boosheid eerst doorbroken worden. Je ontwikkelt niet als je boos bent of in de weerstand zit. Het sociaal welbevinden, omgang met anderen en het veilig voelen staan bij deze school bovenaan.
4. scholen geven aan dat het Nederlandse onderwijssysteem vrij rigide is en er veel schotten staan tussen de verschillende soorten onderwijs. Terwijl de klassen steeds pluriformer worden en kinderen dynamischer zijn in hun ontwikkeling. Het is jammer dat het zo moeilijk is om te switchen voor kinderen, dat belemmert hen in de ontwikkeling. Scholen zouden inclusiever, breder en opener moeten zijn, zonder die hoge barriers tussen vmbo, havo en vwo.

4.5 Positieve aspecten van de instroom van internationals

De scholen benadrukken dat de instroom van internationals ook positieve aspecten met zich meebrengt: diversiteit en inclusiviteit. “De wereld binnenhalen” zorgt voor onderling respect en begrip. Maar het staat wel op gespannen voet met de juiste en voldoende zorg en het moet goed in balans zijn. Scholen ervaren nu dat er een disbalans is (die ook samenhangt met het lerarentekort).

Internationale kinderen in de klas bevorderen intercultureel begrip en kan het zelfvertrouwen van leerlingen om in internationale context te functioneren versterken. Kennismaken en omgaan met culturele verscheidenheid is belangrijk. Vanuit dit perspectief besteden scholen ook vaak aandacht aan onderwerpen als wereldvrede, milieu en duurzaamheid.

Meertaligheid heeft naast uitdagingen ook grote voordelen. In het onderzoek naar meertaligheid motiveert de KNAW dat met de volgende voordelen:

1. *cognitieve* voordelen. Tweetaligheid wordt gelinkt aan grotere taalvaardigheden, hogere concentratie, grotere creativiteit, het zich gemakkelijker verplaatsen in andermans perspectief en een beter probleemoplossend vermogen. Hoewel uit onderzoek blijkt dat de woordenschat van meertalige kinderen in de individuele talen in eerste instantie net wat achter kan lopen bij die van eentalige kinderen, wordt die vertering op de basisschool ingehaald. Dit laat ook onderzoek naar het Fries zien: kinderen (van 2,5 tot 4 jaar) bij wie thuis Fries wordt gesproken, scoren lager op Nederlandse taaltesten. Maar dit wordt snel ingehaald op de basisschool.
2. *economische* voordelen, waarbij grote multinationals mensen met meertaligheid nodig hebben. Vanwege de toegenomen globalisering en migratie is het nodig om meer dan in het verleden aandacht te besteden aan de taalvaardigheid van alle Nederlanders (zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwkomers) en de talige infrastructuur te verbreden.

Om de voordelen van tweetaligheid te benutten is het noodzakelijk dat er voldoende ruimte is voor de ontwikkeling van de moedertaal. Voor het goed aanleren van een tweede taal is essentieel dat de moedertaal op voldoende niveau wordt beheerst. De KNAW noemt hierbij als mogelijk model *Ruimte voor nieuwe talenten*.

4.6 Aanbevelingen van scholen

De scholen hebben in het gesprek een aantal aanbevelingen meegegeven:

- De subsidie Nieuwkomers beschikbaar moeten zijn voor kinderen die voor het eerst in het Nederlands onderwijs instromen. Hiermee krijgen scholen voor niet-Nederlandssprekende kinderen uit het internationaal onderwijs ook extra middelen om deze kinderen goed te begeleiden.
- Het ‘Model Eindhoven’¹³ zou mooi zijn om te implementeren, met maatwerk dat aansluit bij wat de school nodig heeft.
- ISK onderwijs zou Engels moeten kunnen geven aan niet-Nederlandse kinderen. Dat is nu niet toegestaan. De kinderen van internationals zijn later in hun leven ook mobiel en reizen de hele wereld over.

¹³ In Eindhoven is gekozen voor één internationale school (voor internationals die echt tijdelijk verblijven) en verder worden een aantal reguliere Nederlandse scholen geïnternationaliseerd.

- Meer NT2 onderwijs in aparte groepjes met voldoende begeleiding.
- Docenten voelen zich vaak niet voldoende comfortabel in andere talen dan het Nederlands. Leraren die goed Engels beheersen zijn een aanwinst op scholen met veel internationals, maar ook docenten die naast goed Nederlands ook Spaans, Frans, Chinees of Arabisch spreken zijn zeer waardevol. De lerarenop-leidingen mogen meer aandacht voor het onderwijs in andere talen krijgen.

5

CONCLUSIES

Onderwijs voor internationale kinderen is belangrijk voor de stad en versterkt het vestigingsklimaat. Omdat de druk op het internationaal onderwijs de voorbije jaren sterk gegroeid is en de scenario's zijn dat de groei de komende jaren doorzet, is instroom in het regulier onderwijs van internationals die langer in Nederland blijven een belangrijke optie. Daarbij dient rekening te worden gehouden met goed Nederlands taalonderwijs voor anderstaligen, goede ondersteuning aan Nederlandse scholen en een passend aanbod voor alle kinderen.

5.1 Conclusies

- De instroom van internationals groeit in het Haagse primair onderwijs. Daarmee neemt het aantal niet-Nederlandssprekende kinderen in het Nederlandstalige onderwijs toe. 10% van de leerlingen op de Haagse scholen die aan het onderzoek mee hebben gedaan is niet-Nederlandssprekend.
- Scholen hebben dringend behoefte aan ondersteuning in de vorm van extra personeel, tijd, deskundigheid en expertise (m.n. ter ondersteuning van het taalonderwijs).
- Een internationale klas en meertaligheid op school biedt ook kansen, zodra er een betere balans is op de scholen met veel instroom.

5.2 Taal

De voornaamste problematiek bij de instroom van internationals in het regulier Nederlands onderwijs is de taal. Het feit dat kinderen die instroom niet of nauwelijks Nederlands spreken brengt een zware last met zich mee voor de leraren en de klas (en ook voor het niet-Nederlandssprekende kind).

Alle kinderen – of ze thuis wel of niet Nederlands spreken – moeten de kans krijgen een goede Nederlandse taalvaardigheid op te doen, omdat in de Nederlandse samenleving kennis van die taal de beste perspectieven biedt. Goede kennis van de Nederlandse taal is dan ook een van de kerndoelen van het primair onderwijs (SLO - Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, 2006). Over de manier waarop dit Nederlands wordt gegeven, en met name het inzetten van de moedertaal hierbij, komen steeds meer kennis en ervaringen beschikbaar (bijvoorbeeld uit Utrecht en het IB-onderwijs).

De taal kan nog grotere problemen veroorzaken of juist verbergen. Bij kinderen die de taal niet goed spreken en zich niet goed kunnen uiten, worden speciale noden vaak laat ontdekt. Op de onderzoekspopulatie van 290 leerlingen zijn er zes leerlingen (2%) die speciaal onderwijs nodig hebben. Vaak worden deze kinderen ook pas later

gediagnosticeerd omdat de taal in de weg zit. Er wordt gedacht dat de achterstand in de taalbeheersing zit, maar dan blijken er andere dingen aan de hand te zijn.

5.3 Mogelijkheden voor de gemeente

De gemeente Den Haag kan, ter ondersteuning van het vestigingsklimaat en ter ondersteuning van goed onderwijs aan alle kinderen in Den Haag, de volgende stappen nemen om reguliere Nederlandse scholen in de regio te ondersteunen bij de instroom van kinderen van internationals:

- Onderzoeken of een structurele regionale samenwerkingen met Leiden – Den Haag - Delft opgezet kan worden met scholen en gemeente om alle vormen van nieuwkomers in het reguliere Nederlandse onderwijs te faciliteren, waarbij naast het monitoren en delen van aanpakken ook vraagpunten als één centraal meldpunt, spreiding van leerlingen of werken met doelgroepscholen aan de orde kunnen komen en waarbij een leergemeenschap rond internationale leerlingen op het regulier onderwijs wordt opgezet die ervaringen en oplossingen delen;
- monitoren van de ontwikkelingen van het aantal kinderen van internationals in het Haagse internationale en reguliere onderwijs;
- het delen van het onderzoek met het Ministerie van OCW en de mogelijkheden bespreken van een uitgebreider kwantitatief en verdiepend onderzoek naar problemen en oplossingen voor de instroom van niet-Nederlandssprekende kinderen in het Nederlandse onderwijs;
- in gesprek met OCW over extra financiering voor taalondersteuning en flexibelere financieringsmogelijkheden, vooral voor scholen waar kinderen instromen die nieuw zijn in het Nederlandse onderwijs maar al langere tijd in Nederland verblijven;
- goede voorlichting blijven bieden aan internationals over internationaal en Nederlands onderwijs voor hun kinderen¹⁴. De gemeente doet dat oa via de website van het THIC¹⁵.

Een visie op onderwijs aan internationals, waarbij de wederzijdse beïnvloeding van Nederlands en internationaal onderwijs, het vestigingsklimaat van Den Haag en de noodzaak van een geïnternationaliseerde kenniseconomie in ogenschouw worden genomen, blijft nu en na de pandemie, van belang.

¹⁴ De Nuffic heeft een overzichtspagina ontwikkeld over de instroom van internationals in het regulier onderwijs: <https://www.nuffic.nl/onderwerpen/kinderen-van-internationals-het-basisonderwijs/>

¹⁵ <https://www.thehagueinternationalcentre.nl/living-in-the-hague-region/families-and-children/relocating/education-and-childcare/international-or-dutch-education>

BRONNEN

Companen en Dimensus iov Gemeente Den Haag (2019). *Expats en internationals in Den Haag en de regio Haaglanden*, Den Haag

Decisio (2018). Onderzoek toegankelijkheid Nederlands onderwijs voor internationals, Eindrapportage

Decisio (2019). *Monitor Internationale Werknemers, regio Haaglanden*, Eindrapport.

Gemeente Den Haag (2019). *Vervolgonderzoek internationaal primair en voortgezet onderwijs in de regio Leiden – Den Haag – Delft*, Den Haag

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (2018). *Talen voor Nederland*. Amsterdam

SLO, *Meertaligheid in primair en voortgezet onderwijs*, 2018